

Eeuwig Leven, Straf of Zegen? - René Tissen

Dat de bevolking in de westerse wereld dankzij goede gezondheidszorg en innovatieve medische technologieën en behandelingen, gemiddeld genomen steeds ouder wordt, is een onmiskenbare trend die zich inmiddels vast in de verwachtingspatronen van mensen heeft genesteld. Ga je nu vroeg dood dan heb je verkeerd geleefd of gewoon pech gehad. We kijken er al lang niet meer van op als iemand 100 jaar wordt. Nog veel ouder worden? De vraag is of we dat moeten willen. Eeuwig leven? De meeste mensen moeten er niet aan denken. In ieder geval nog niet. Ouder worden hangt van clichés aan elkaar. De belangrijkste is wel dat als tachtig jaar het nieuwe zestig is en zestig jaar het nieuwe veertig, we qua lichaam kennelijk steeds ouder worden, maar qua geest steeds jonger. Wie oud is en daarvoor uitkomt, berooft zichzelf eigenlijk van een gelukkig leven.

De medisch-technologische ontwikkelingen gaan momenteel zelfs zo ver dat mensen hun eigen lichaam steeds meer als een machine kunnen gaan zien, waarvan de eenmaal versleten onderdelen gemakkelijk vervangen kunnen worden door nieuwe, betere, versies. Vervang het lichaam of onderdelen daarvan door een 2.0 model, zo is de redenering, zet vervolgens in plaats van het hoofd een computer op de romp, sluit de hersenstam aan en voilà de ‘nieuwe mens’ is klaar om zijn of haar reis naar het oneindige voort te zetten.

Illustratief in dit verband is het 17de -eeuwse schilderij ‘De Bakker van Eeklo’ van Cornelis van Dalem en Jan van Wechelem, dat al jaren als pronkstuk van menselijke overmoed in het Rijksmuseum Muiderslot hangt. Hele generaties scholieren hebben ernaar gekeken. Te zien is een middeleeuws aandoende keuken waarin als het ware aan de lopende band de hoofden van levende mensen van hun lichamen werden gescheiden, om daarna te worden herkneed en herbakken tot nieuwe mensen. In de tussentijd werd een bloemkool op de romp geplaatst. Die moest tijdelijk de plaats van het hoofd innemen. Tijdens de verbouwing moest het zaakje immers wel blijven werken.

Wie zou denken dat in onze moderne tijd dit soort gekkenwerk onmogelijk is, komt toch een beetje bedrogen uit. Want in 2015 – nog niet zo lang geleden dus – bericht de tegendraadse website Geen Stijl dat een 30-jarige Rus met de naam Valery Spiridonov zich beschikbaar stelde voor een hoofd transplantatie. Hij maakte geen grapje. Hij meende het echt. Wat dit verhaal bijzonder maakt is dat er zich óók een gekwalificeerde neurochirurg aandiende – de nu 55-jarige Italiaan Sergio Canaverodie bereid was om de operatie uit te voeren, ondanks wereldwijde bezwaren van medische ethiek. Later zal hij beweren een apenhoofd succesvol te hebben vervangen door een beter model en beweerde hij glashard dat dit hem ook bij een mens was gelukt, zonder het bewijs daarvoor in levenden lijve te kunnen tonen.

Enigszins ter verdediging van deze beide ‘fake news’ kopstukken, moet hier worden opgemerkt dat momenteel overal ter wereld zogenaamde doorbraakdenkers actief zijn, zoals de omstreden Elon Musk, die naar wegen op zoek zijn om het onmogelijke op aarde mogelijk te maken, vooral door de natuurwetten van o.a. Newton en Einstein niet langer als vaststaande beperkingen te zien van het bestaande leven van mensen op aarde. Mogelijk zijn er andere wetten, zoals die van de Quantum mechanica, die een heel ander licht kunnen werpen op het bestaan van mensen op aarde en in het heelal. De tijd zal het leren. Voor nu is het voor velen een geruststelling dat er een wereldwijd verbod van medische ethiek is om dit soort experimenten op levende wezens uit te voeren. Maar of dat verbod in de toekomst stand zal houden?

De medische wetenschap staat niet stil. Gelet op de snelheid van technologische ontwikkelingen met betrekking tot het menselijk lichaam en de menselijke geest, lijkt het aannemelijk dat de gemiddelde levensduur van mensen geleidelijk kan doorstijgen naar 150 jaar. Echter, in toenemende mate wordt nu al gespeculeerd dat zelfs 200 jaar niet tot de uitzonderingen hoeft te

behoren. Dit klinkt als een eeuwigheid, maar is uiteraard nog ver verwijderd van het eeuwig leven waar sommigen op hopen, soms uit ego-behoefte, soms uit een diepgewortelde angst voor de dood, soms gewoon omdat het leuk is.

Met de wens om eeuwig te kunnen leven wordt doorgaans de oneindigheid van het leven *op aarde* bedoeld. Over de haalbaarheid en de wenselijkheid daarvan, wordt uiteraard verschillend gedacht. Sommigen achten de trend naar eeuwig leven zowel haalbaar als wenselijk, als er maar voldoende wetenschappelijk onderzoek naar wordt gedaan. Dan volgen de doorbraken in kennis en kunde als het ware vanzelf. Anderen zien niets in eeuwig leven. De aarde zou namelijk onder de dreiging van overbevolking veranderen in een slagveld van overlevingsstrijders die elkaar letterlijk naar het eeuwig leven staan. Mensen zouden met enige regelmaat zichzelf de vraag naar de zin of zinloosheid van het leven op aarde stellen, bijvoorbeeld bij de geboorte van een kind zonder dat er een verklaring is voor de zin daarvan. Hoe dan ook, velen zullen het helemaal niet leuk vinden om eeuwig te leven. De ‘vloek’ van eeuwigdurende verveling ligt namelijk op de loer en dat zou de hel op aarde betekenen.

Er is een andere manier van kijken naar eeuwig leven mogelijk. Die vindt zijn oorsprong in de manier waarop wij onszelf zien, tijdens ons aardse leven. Aan de ene kant kijken wij om ons heen en zien wij andere mensen zoals wij ons zelf zien. Wij hebben min of meer soortgelijke lichamen, uiterlijke en innerlijke kenmerken. We zijn voor het leven afhankelijk van onze lichamen en geest. Bij het sterven verdwijnen zowel onze geest als ons lichaam, dat tot stof vergaat.

Aan de andere kant kunnen wij onszelf als informatie zien. Voorafgaand, tijdens en aan het einde van ons leven wordt informatie door en over ons leven gevormd, die te maken heeft met onze uniciteit als mensen. Deze informatie kan zo dicht om onze lichamen heen gevormd worden, dat wij mensen na onze dood herkenbaar blijven als de mensen die wij op aarde waren, maar nu zonder lichaam en veelomvattender dan de geest. Alleen kunnen wij die informatie niet zien. Omdat deze zich – voor ons- als onwaarneembare deeltjes aandient. Het is denkbaar dat het heelal uit eenzelfde soort onwaarneembare deeltjes bestaat, in de vorm van een oneindige informatiesoep die als het ware de geboorte van mensen op aarde faciliteert en bij hun dood informatie opneemt, al dan niet in verrijkte, vorm. Het is even goed denkbaar dat de aarde in het heelal een tussenstation vormt voor het verzamelen en concentreren van informatie, met als mogelijke doel om een trainingscentrum te zijn voor mensgelijkend leven elders in de ruimte. We weten het niet. Nu nog beperkt ons lichaam ons vermogen om te zien. Pas na onze dood zullen wij weten of er eeuwig leven is. Alleen zullen wij dat niet verder kunnen vertellen. Nog niet welteverstaan.

Prof. Dr. René Tissen is emeritus hoogleraar Bedrijfskunde van Nyenrode Business Universiteit. Hij schreef dit essay op persoonlijke titel, oktober 2019. (tissen.rene@gmail.com)